

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวางในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การบริการ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงด้านการศึกษา เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเหมือนเครื่องจักรที่ขับเคลื่อนให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องด้วย ให้ก้าวหน้ารวดเร็ว และเทคโนโลยีสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ในทุกแขนงสาขาวิชา ในด้านการศึกษาได้นำเทคโนโลยีมาใช้ปรับปรุงระบบต่างๆ ของการเรียนการสอนและการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (กิตานันท์ มลิทอง, 2540)

ด้วยเหตุนี้เองเทคโนโลยีจึงได้เข้ามามีบทบาทต่อการศึกษามาก โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ การสื่อสารโทรคมนาคม ได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ตัวอย่างของเทคโนโลยีที่มีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาคือ การนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในเรื่องการเรียนรู้ในการใช้ระบบคอมพิวเตอร์เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ข่าวสาร เช่น การค้นหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการเรียนรู้ รวมไปถึงการศึกษาเทคโนโลยีเพื่อสร้างพื้นฐานและอาชีพ (ยีน ภู่วรรณ, 2537)

การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาหรือเรียกอีกอย่างว่าเทคโนโลยีการศึกษา เป็นการนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่อการออกแบบและส่งเสริมระบบการเรียนการสอน โดยเน้นที่วัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่สามารถวัดได้ถูกต้องแน่นอน มีการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนมากกว่าการยึดเนื้อหาวิชาการ มีการการศึกษาเชิงปฏิบัติโดยผ่านการวิเคราะห์และการใช้เครื่องมือสถิติทศนุปรกรณ์ รวมถึงเทคนิคการสอน โดยใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในลักษณะของสื่อประสม และการศึกษาด้วยตนเอง (Good, 1973) ศ.ดร. วิจิตร ศรีสะอ้าน (2517) ได้กล่าวว่าเทคโนโลยีศึกษานั้นเป็นการประยุกต์เอาเทคนิค วิธีการ แนวความคิด อุปกรณ์และเครื่องมือใหม่ๆ มาใช้เพื่อช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษา ทั้งในการขยายงานและด้านการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน เทคโนโลยีการศึกษาจึงครอบคลุมเรื่องต่างๆ 3 ด้าน คือ การนำเอาเครื่องมือใหม่ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน การผลิตวัสดุการสอนแนวใหม่ และการใช้ เทคนิคและวิธีการใหม่ๆ

การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษาโดยการนำเอาเทคโนโลยีทางด้านวัสดุอุปกรณ์ เทคนิควิธีการเหล่านั้นคงไม่เพียงพอ เพราะในระบบของการศึกษาประกอบด้วยบุคคล องค์กร และกระบวนการ จึงต้องนำเอาหลักการทางจิตวิทยาประกอบ เพื่อช่วยการบริหาร การจัดการ และการปรับปรุงการศึกษา

เทคโนโลยีนั้นจัดได้ว่าเป็นเครื่องมือ อุปกรณ์ หรือสื่อที่สำคัญ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดที่มากับเทคโนโลยีคือ ข้อมูล ข่าวสาร หากรู้จักคิดวิเคราะห์นำข้อมูลข่าวสารมาใช้อย่างถูกต้องก็จะเกิดประโยชน์อย่างมหาศาล ในโลกปัจจุบันเป็นยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน ซึ่งก็เป็นการง่ายที่จะเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ สิ่งที่มีคุณค่า ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทยไปสู่สังคมต่างๆ มากขึ้น และทำให้สังคมรู้จักสังคมไทยดีขึ้น เป็นส่วนที่นำสิ่งที่ดีเข้าสู่สังคมโลก แต่ในปัจจุบันนี้พบว่าคนยังขาดความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีและไม่เห็นความสำคัญของข้อมูล ข่าวสาร จึงต้องให้ความเข้าใจ และชี้ให้เห็นคุณค่า ของเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2537)

ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการปรับระบบ วิธีปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์อันสูงสุด โดยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติขึ้น ให้ใช้สมรรถนะของเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเต็มรูปแบบในการให้ความสะดวกแก่ประชาชน ในทุกๆ ด้าน รวมไปถึงการสร้าง ความเสมอภาคในกระบวนการให้ข่าวสาร และเร่งสร้างบุคลากรให้มีความเข้าใจมีทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (ครรชิต มาลัยวงศ์, 2537) พร้อมกันนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติได้เล็งเห็นปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกันและพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จึงได้บรรจุ นโยบายการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการศึกษาลงใน แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ดังนี้

แผนงานหลักที่ 9

การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการศึกษา

มีเป้าหมายหลักคือ

1. จัดให้มีองค์กรกำกับนโยบาย และแผนแม่บทของระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา ทั้งประเทศ
2. สร้างเครือข่ายระบบสารสนเทศเชื่อมโยงหน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษา เพื่อการบริหารและการจัดการศึกษา
3. ผลิตและพัฒนาบุคลากรทางด้านสารสนเทศอย่างเพียงพอ

จากสารระฆังต้นอาจากกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในหลายๆ ด้าน สำหรับด้านการศึกษา เทคโนโลยีได้เข้ามาพัฒนา ปรับเปลี่ยน และเสริมสร้างให้การศึกษาเข้าสู่รูปแบบที่ทันสมัยมากขึ้น เป็นการกระตุ้นเร้าให้เกิดการแสวงหาความรู้ และเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) มากขึ้น

ในกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้มีการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาในระดับชาติเพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ปรับตัวให้ทันกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพราะคุณภาพชีวิตของคนจะต้องมีความรู้ มีข่าวสารข้อมูลที่เพียงพอเพื่อการตัดสินใจในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการกำหนดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในด้านความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาว่า ให้มีการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตของประชาชน ทั้งให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จัดระบบการศึกษาให้มีการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้เน้นความสำคัญของการศึกษาว่า ให้ผู้เรียนได้มีการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยให้ผู้เรียนศึกษาผ่านการจัดระบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย นับว่าเป็นก้าวใหม่ของการศึกษาไทยที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาและเปิดกว้างความรู้สู่ผู้เรียนให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

การให้การศึกษาโดยผ่านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างเดียวคงไม่เพียงพอที่จะให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ การเรียนรู้ของคนจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียน การเรียนรู้ในชุมชน หรือนอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากสื่อต่างๆ เพื่อให้ทันต่อวิวัฒนาการของโลก (สิปปนนท์ เกตุทัต, 2541)

ห้องสมุดเป็นแหล่งหนึ่งที่บรรจุนวัตกรรมการศึกษาเข้าไปเพื่อให้เกิดการใช้และเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้จากห้องสมุด จากหนังสือ สารานุกรมคอมพิวเตอร์ได้กล่าวถึง ความหมายของห้องสมุด แต่เดิมนั้นหมายถึง สถานที่เก็บรวบรวม ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนแนวความคิดต่างๆ แล้วถูกจัดเป็นระบบเพื่อนำออกมาให้บริการ (Compton's Encyclopedia and Facts Index, 1981 : 207 - 208 อ้างถึงใน วิชัย นิมิตรธรรม, 2530: 10) แต่ปัจจุบันหน้าที่และบทบาทของห้องสมุดได้เปลี่ยนแปลงไป ห้องสมุดได้กลายเป็นแหล่งรวม แนวความคิดและสื่อในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และไม่ใช่สิ่งพิมพ์ คือ วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ ทั้งยังเป็นสถานที่ที่มีการวางแผนอย่างดีสำหรับเก็บวัสดุ อุปกรณ์ ภายใต้การดูแลและการอำนวยความสะดวกของผู้ที่มีความรู้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นศูนย์บริการทางวัสดุ การศึกษาทั่วไป และพัฒนา วัสดุการศึกษาใหม่ๆ รวมทั้งผลิต ประเมินคุณค่า และการให้บริการสื่อเพื่อส่งเสริมการศึกษา และการบริการแก่ครู นักเรียน ผู้บริหารการศึกษา และบุคคลทั่วไปที่สนใจ (วิชญา ปาณบุญถัง, 2540)

ห้องสมุดนับได้ว่าเป็นหัวใจของการศึกษายุคใหม่ ห้องสมุดเป็นกิจกรรมและบริการ ที่สามารถจัดให้มีได้ทั้งในระบบการศึกษาปกติและในระบบการศึกษานอกระบบ ทั้งในส่วนของ รัฐบาลหรือเป็นของเอกชนหรือในรูปองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์หรือกำไร (ประกอบ คุปรัตน์, 2538)

ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาประเทศ ช่วยวางรากฐานให้ประชาชน ในท้องถิ่นเป็นผู้รักการเรียนรู้ และสนใจเรียนรู้ตลอดชีวิต ห้องสมุดเป็นศูนย์การเรียนรู้ (Learning Resource Center) ที่สำคัญ จึงต้องมีการพัฒนาห้องสมุดให้สอดคล้องกับสภาพสังคมข่าวสาร ปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุดให้พร้อมกับการเป็นทางด่วนข้อมูล (Information Super highway) ในสังคมสารสนเทศ (จุมพจน์ วนิชกุล, 2537)

ด้วยเหตุนี้ห้องสมุดจึงมีหน้าที่และบทบาทขยายมากขึ้น เพื่อให้ทันต่อเทคโนโลยีและข่าวสาร ในปัจจุบัน ห้องสมุดจึงควรพัฒนาตนเองโดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้มากขึ้นเพื่อจะดำเนินงาน ให้บริการข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ห้องสมุดประชาชนสังกัด กรมการศึกษานอกโรงเรียน ควรให้ความสำคัญของการนำเทคโนโลยีข่าวสารมาใช้ในการให้บริการ

ข้อมูลแก่ประชาชน เพื่อจะช่วยเหลือแก้ปัญหาเรื่องบุคลากร ทรัพยากรสารสนเทศ ตลอดจนการวางแผน การดำเนินงานในระบบเครือข่ายห้องสมุดประชาชนในทุกกระดับและทั่วประเทศ

ห้องสมุดมีชื่อเรียกต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมสำหรับหน้าที่และบทบาทที่รับผิดชอบเพิ่มขึ้น ตัวอย่างชื่อเรียก เช่น ศูนย์วัสดุการศึกษา ห้องวัสดุการศึกษา ศูนย์วิทยบริการ หรือมีชื่อเรียก เป็นภาษาอังกฤษหลายๆ อย่างเช่น Instructional Material Center, Learning Resource Center, Education Media Center เป็นต้น (จุมพจน์ วนิชกุล, 2537)

สุนันท์ ปัทมาคม (2523) ได้ให้ความหมายของศูนย์วิทยบริการไว้ว่า คือที่รวม ของแนวความคิดและสื่อประสมในรูปแบบต่างๆ เป็นสถานที่สำหรับเก็บใช้และแจกจ่ายบริการ สื่อการสอนให้แก่หน่วยงาน สถาบัน บุคคล ซึ่งประกอบด้วยผู้สอน ผู้เรียน ทั้งเป็นกลุ่มรายบุคคล และเป็นที่ยรวมของโสตทัศนอุปกรณ์และวัสดุต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ฟิล์มสตริป แผ่นโปร่งใส สไลด์ เทปเสียง เทปบันทึกภาพ แผ่นเสียง ไมโครฟิล์ม แผนที่ รูปภาพ แผ่นปลิว นิตยสาร และหนังสือ และยังเป็นที่ผู้สอนและผู้เรียนมาใช้ร่วมกันและให้ผู้เรียนได้มาศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ

จุมพจน์ วนิชกุล (2537) ได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงานห้องสมุดหรือ ศูนย์วิทยบริการโดยทั่วไป ดังนี้

1. เพื่อจัดและส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษา ในระบบโรงเรียน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน
2. เพื่อจัดและบริการข้อมูลข่าวสารความรู้ที่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ในด้านต่างๆ และข้อมูล ห้องถิ่นอื่นจะส่งเสริมการเรียนการสอน ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
3. ให้บริการประชาชนมาใช้บริการอาคารสถานที่ในการจัดกิจกรรม การประชุมสัมมนา แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และนันทนาการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเรียน การสอน
4. ให้บริการหมุนเวียนสื่อชนิดต่างๆ ของห้องสมุดไปยังห้องสมุดเคลื่อนที่ หรือที่อ่านหนังสือ หิมพ์ประจำหมู่บ้าน และเครือข่ายอื่นๆ ในท้องถิ่น

จากงานวิจัยของ จันทรา ปัทมสุนทร (2535) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการของศูนย์วิทยบริการ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษา พบว่า อาจารย์

และนักศึกษามีความต้องการให้ศูนย์วิทยบริการจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน และต้องการให้มีเจ้าหน้าที่แนะนำการใช้สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ ภายในศูนย์วิทยบริการ นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยของ มานิตา ศรีสาคร (2525) เรื่องโครงการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการการเรียนการสอนภาษาไทยในวิทยาลัยครูเทพสตรี พบว่า อาจารย์ นักศึกษาฝึกสอนและนักเรียน เห็นว่าควรดำเนินการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการ และให้ศูนย์วิทยบริการอำนวยความสะดวกในเรื่องการให้บริการยืมสื่อ และจัดทำรายชื่อสื่อต่างๆ ให้เป็นระบบ จากงานวิจัยของวิชุดา ปานปุดณัง (2540) ได้ศึกษาเรื่องการนำเสนอรูปแบบเชิงแนวคิดศูนย์วิทยบริการสาธารณะสำหรับกรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบเชิงแนวคิดศูนย์วิทยบริการสาธารณะสำหรับกรุงเทพมหานคร ควรมีการจัดรูปแบบโครงสร้างองค์กร การวางผังของสื่อ การจัดประเภทสื่อและการจัดบริการ

งานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดที่ได้กล่าวมานั้น พบว่าสาเหตุสำคัญของความไม่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพราะไม่มีแหล่งที่จะให้ความรู้ข้อมูลต่างๆ แก่ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และศูนย์วิทยบริการที่มีอยู่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างเต็มที่

กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดโครงสร้างการบริหารงานออกเป็นหน่วยงานต่างๆ โดยมีศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย ให้การส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างไม่เป็นระบบไม่มีแบบแผน โดยการจัดบริการด้านข่าวสารข้อมูลให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อ แหล่งความรู้ต่างๆ จากสภาวะแวดล้อม จากประสบการณ์ เช่น การอ่านหนังสือ การชมภาพยนตร์โทรทัศน์ วิทยุ

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการเสนอโอกาสและทางเลือก เพื่อการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองให้แก่ประชาชนทั่วไปให้ได้รับการศึกษา เพื่อเพิ่มเติมความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ก่อให้เกิดโลกทัศน์ที่กว้างขวางสามารถใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงชีวิตให้ก้าวหน้าและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ซึ่งสามารถเรียนได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

ด้วยเหตุนี้กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้จัดตั้งศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนขึ้นทั่วประเทศ และมีห้องสมุดเพื่อบริการให้ความรู้และค้นคว้า ซึ่งมีทั้งห้องสมุดประจำจังหวัด ห้องสมุดประจำอำเภอซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น 843 แห่ง เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาให้แก่ผู้พลาดโอกาสทางการศึกษา ขาดโอกาสทางการศึกษา และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนระดับ

อำเภอเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกกิจกรรม และพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2541)

จากการสัมมนารายงานสรุปผลสำหรับผู้บริหารโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเหนือตอนบนระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2542 - 2551) พบว่า ในภาคเหนือตอนบนยังขาดแคลนแรงงานในทุกระดับ ทั้งแรงงานที่มีฝีมือและไร้ฝีมือ สาเหตุมาจากการโยกย้ายแรงงานไปทำงานถิ่นอื่น ประกอบกับการขาดการพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย จึงมีความต้องการในการพัฒนาคนและสังคมค่อนข้างมากโดยเฉพาะการปรับปรุงด้านการศึกษา (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542: 9) ดังนั้น การให้การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สนับสนุนด้านการศึกษาให้แก่ภาคเหนือตอนบน ห้องสมุดจึงเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อเอื้อและสนับสนุนให้กับชุมชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนเป็นศูนย์ที่กระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ ด้วยเหตุนี้การพัฒนารูปแบบศูนย์วิทยบริการของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอในภาคเหนือตอนบนจึงเป็นเรื่องที่สมควรจะต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบศูนย์วิทยบริการให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้บริหาร บรรณารักษ์ และสมาชิกผู้ใช้บริการห้องสมุด ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอ ในภาคเหนือตอนบนเกี่ยวกับศูนย์วิทยบริการ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์วิทยบริการ สำหรับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในภาคเหนือตอนบน

คำถามการวิจัย

1. สภาพห้องสมุด ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอ ในภาคเหนือตอนบนเป็นอย่างไร
2. ปัญหาของห้องสมุด ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอ ในภาคเหนือตอนบนเป็นอย่างไร

3. ความต้องการของห้องสมุด ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอ ในภาคเหนือตอนบนเป็นอย่างไร
4. รูปแบบของศูนย์วิทยบริการที่เหมาะสมสำหรับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอ ในภาคเหนือตอนบนเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และนำเสนอรูปแบบศูนย์วิทยบริการ ซึ่งศึกษาเฉพาะห้องสมุดของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ในภาคเหนือตอนบน ในด้านศูนย์วิทยบริการเท่านั้น ไม่รวมถึงการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรม
2. การวิจัยนี้มุ่งศึกษารูปแบบของการจัดการศูนย์วิทยบริการ โดยครอบคลุมในด้าน
  - 2.1 การวางผังและการจัดสถานที่ภายในตัวอาคาร
  - 2.2 การจัดองค์กร
  - 2.3 การบริการเกี่ยวกับการให้ยืมวัสดุและสื่อ การให้คำปรึกษาการใช้ศูนย์วิทยบริการ
  - 2.4 กิจกรรมวิชาการในศูนย์วิทยบริการ เกี่ยวกับรูปแบบของกิจกรรม
  - 2.5 งบประมาณ โดยศึกษาเฉพาะในเรื่องแหล่งที่มาไม่ครอบคลุมในด้านการบริหารและการจัดงบประมาณ
  - 2.6 วัสดุอุปกรณ์และสื่อการศึกษา ศึกษาในด้านวัสดุ และประเภท

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ศูนย์วิทยบริการ หมายถึง แหล่งที่สามารถศึกษา ค้นคว้าหาความรู้สำหรับประชาชน ประกอบด้วย รูปแบบที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อไม่ตีพิมพ์ และให้บริการแก่ประชาชน ด้านการศึกษาหาความรู้ตลอดจนการให้คำแนะนำทางการศึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามความต้องการของแต่ละบุคคล

2. ห่องสมุดของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอในภาคเหนือตอนบน หมายถึง แหล่งที่สามารถค้นคว้า วิจัย ในรูปแบบที่เป็นสื่อประสมหลายประเภท ซึ่งให้บริการแก่ประชาชนทั่วประเทศ ในด้านการศึกษาหาความรู้ ตลอดจนให้คำแนะนำ แหล่งความรู้อื่นๆ ให้ผู้ใช้บริการสามารถไปศึกษาเพิ่มเติม
3. รูปแบบศูนย์วิทยบริการ คือ รูปแบบศูนย์วิทยบริการที่ได้ผ่านการรับรองจากผู้บริหาร ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ในภาคเหนือตอนบน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้รูปแบบศูนย์วิทยบริการที่เหมาะสมสำหรับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ
ในภาคเหนือตอนบน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย